
<https://doi.org/10.18523/3041-1718.2026.3.2.72-85>

УДК 327:355.02(4)“2020/...”

Уляна Ткаченко

Кандидатка педагогічних наук,

здобувачка ступеня магістра за ОНП «Бізнес-дипломатія і GR-політики»,

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна

<https://orcid.org/0009-0007-8117-3198>

Ulyana@epicentr.net.ua

БЕЗПЕКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ ЄВРОПИ ПІСЛЯ 2020 РОКУ

Досліджено безпекову трансформацію геополітичного простору Європи після 2020 року. Обґрунтовано, що геополітичний простір Європи слід розуміти не лише як сукупність держав на певній території, а й як систему просторово організованих політичних, військово-стратегічних, інституційних, енергетичних і комунікаційних зв'язків, у межах яких розподіляються вплив, безпекові гарантії, зони вразливості та механізми стримування. Доведено, що після 2020 року європейський простір безпеки вступив у фазу прискореної перебудови, а повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало моментом відкритого зламу попередньої моделі континентальної стабільності. Встановлено, що основними проявами цієї трансформації стали зміна безпекового статусу Східної Європи; перехід від логіки буферності до логіки передового стримування; перегляд ролі НАТО та Європейського Союзу як центрів безпекового управління; втрата Росією статусу відносно легітимного посередника; переоцінювання заморожених конфліктів як чинників загальноєвропейської дестабілізації; перетворення України на один із ключових елементів нової конфігурації європейської безпеки.

Запропоновано авторський підхід, відповідно до якого безпекова трансформація геополітичного простору Європи має оцінюватися не лише за фактом появи нових загроз, а й за зміною функціонального призначення окремих регіонів, статусу ключових суб'єктів безпеки, характеру інституційного реагування та просторового розподілу відповідальності за стримування. Обґрунтовано, що після 2020 року Східна Європа перестала бути периферійним буфером між центрами сили й набула значення простору передового стримування, від стабільності якого залежить міцність усієї континентальної безпекової системи. Доведено, що заморожені конфлікти не можна надалі розглядати як локальні або ізольовані явища, оскільки вони виконують функцію інструментів просторового контролю, блокування інтеграційного вибору держав і довготривалої дестабілізації східного флангу Європи. Також встановлено, що Україна в новій безпековій конфігурації є не об'єктом зовнішньої політики, а одним із визначальних елементів європейської системи стримування, через стійкість якого перевіряється ефективність НАТО, Європейського Союзу, санкційної політики, оборонно-промислової координації та довгострокової підтримки демократичного

безпекового порядку. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його висновків для подальшого аналізу нової європейської системи безпеки, ролі України в ній та перспектив правового й інституційного оформлення довгострокового стримування російської агресії.

Ключові слова: геополітичний простір Європи, європейська безпека, євроатлантична архітектура безпеки, НАТО, Європейський Союз, Україна, Східна Європа, заморожені конфлікти, російсько-українська війна.

Постановка проблеми. Дослідження безпекової трансформації геополітичного простору Європи потребує насамперед чіткого визначення вихідних категорій. У цій статті геополітичний простір Європи розглянуто не просто як географічний континент, а як систему просторово організованих відносин між державами, військово-політичними союзами, міжнародними інституціями, енергетичними та транспортними маршрутами, зонами конфліктності та механізмами колективного стримування. Саме ця система визначає, де проходять фактичні межі безпеки, які регіони є опорними для стабільності, які території залишаються вразливими до зовнішнього впливу та які суб'єкти формують правила реагування на загрози.

Відповідно європейську систему безпеки розуміємо як сукупність інституцій, процедур, союзницьких зобов'язань, санкційних механізмів, оборонних рішень і моделей політичного реагування, через які організовується захист континентальної стабільності. Натомість євроатлантичну архітектуру безпеки розглянуто як інституційно оформлену конфігурацію НАТО, Європейського Союзу, партнерських форматів, двосторонніх безпекових угод та координаційних механізмів, які забезпечують практичне функціонування цієї системи. Отже, ці поняття не є тотожними: система безпеки є ширшим функціональним явищем, а євроатлантична архітектура — його основною інституційною формою в сучасній Європі.

Хронологічна межа «після 2020 року» також не є випадковою. Вона не означає, що всі досліджувані зміни розпочалися саме у 2020 році, оскільки їхні передумови було закладено раніше, насамперед після 2014 року. Проте саме 2020 рік доцільно розглядати як нижню межу того етапу, на якому попередня модель європейської безпеки увійшла у фазу прискореного вичерпання. Саме в цей період накопичені суперечності, пов'язані з російською агресивною політикою, вразливістю східного флангу, недооцінкою неврегульованих конфліктів і обмеженістю старих механізмів реагування, почали переростати в системну кризу. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало не початком цих процесів, а моментом їх воєнно-політичного зламу.

Саме у 2020–2021 роках у європейському безпековому просторі одночасно проявилася низка процесів, які засвідчили неможливість подальшого функціонування попередньої моделі континентальної стабільності в її незмінному вигляді. По-перше, політична криза в Білорусі після президентських виборів 2020 року та подальше поглиблення її військово-політичної залежності від Росії істотно змінили безпекове значення північно-східного флангу Європи, оскільки Білорусь поступово втрачала ознаки відносно автономного буферного простору і дедалі більше перетворювалася на елемент російської стратегічної інфраструктури тиску на Україну, Польщу, Литву, Латвію та ширший простір НАТО. По-друге, Друга карабаська війна 2020 року продемонструвала, що заморожені конфлікти не є стабільними формами контрольованої невизначеності, а можуть швидко переходити у фазу відкритого воєнного зіткнення, змінювати регіональний баланс сил і впливати на ширшу архітектуру безпеки. По-третє, у 2021 році нарощування російської військової присутності поблизу кордонів України показало, що агресія 2014 року була не окремим завершеним епізодом, а частиною довготривалої стратегії воєнного тиску, спрямованої на перегляд безпекового порядку в Європі. По-четверте, енергетична вразливість Європи, посилена залежністю від російських енергоресурсів і використанням енергетики як інструменту політичного впливу, виявила зв'язок між військово-політичною, економічною та інфраструктурною безпекою. По-п'яте, міграційно-безпековий тиск на східному фланзі Європейського Союзу

у 2021 році засвідчив, що гібридні інструменти дестабілізації можуть застосовуватися не лише у військовій чи інформаційній площині, а й через кероване створення криз на кордонах. У сукупності ці події дають підстави розглядати 2020 рік не як умовну календарну межу, а як початок етапу, на якому накопичені після 2014 року суперечності європейської безпеки набули системного характеру. Саме тому повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році слід розглядати не як ізольований початок трансформації, а як її найвищий воєнно-політичний прояв, що остаточно зруйнував попередню модель відкладеного реагування, буферності та контрольованої конфліктності.

Проблемність теми зумовлена тим, що в значній частині сучасних досліджень окремо аналізують російсько-українську війну, кризу європейської безпеки, трансформацію НАТО, зміну ролі Європейського Союзу, пострадянські конфлікти та глобальні наслідки воєнної ескалації. Однак значно менш опрацьованим залишається питання, як саме сукупність цих процесів змінила геополітичний простір Європи, тобто конфігурацію впливу, межі безпекової відповідальності, статус Східної Європи, роль України та місце неврегульованих конфліктів у загальноєвропейській системі стримування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан наукової розробки проблеми доцільно розмежовувати за трьома взаємопов'язаними напрямками. Перший напрям охоплює дослідження, присвячені зміні геополітичної конфігурації Європи та перерозподілу балансу сил у ній. Зокрема, Г. Перепелиця обґрунтовує, що війна між Росією та Україною стала проявом системних змін у світовому порядку, за яких міжнародна система після періоду однополярності знову формує кілька центрів сили¹. М. Сунгуровський проводить геополітичний аналіз балансу сил і змін у ньому на фоні російсько-українського конфлікту², що дає змогу розглядати війну не як локальний виняток, а як чинник ширшого перерозподілу впливу в європейському просторі.

Другий напрям становлять праці, присвячені новій системі європейської та євроатлантичної безпеки. Б. Парахонський і Г. Яворська доводять, що збройна агресія Росії проти України, втручання у близькосхідні конфлікти та вплив на внутрішню політику країн ЄС поглибили кризу європейської безпеки³. І. Шишкін, А. Баран та О. Березовська-Чміль простежують еволюцію безпекової та оборонної політики ЄС, що активізувалася після 2014 року і була зумовлена формуванням нових інструментів стратегічного планування⁴. О. Крет, Р. Крет та І. Вівчар пов'язують повномасштабне вторгнення Росії з глибокою трансформацією системи міжнародної безпеки, кризою ефективності міжнародних організацій і переглядом підходів до стримування⁵. І. Музиченко та А. Филипенко аналізують зміну стратегічних підходів НАТО у сфері морської діяльності⁶, а А. Біляк і Д. Рослонь розкривають роль Альянсу в системі європейської безпеки⁷. А. Страшкевич, досліджуючи м'яку силу в політиці країн ЄС⁸, дає можливість зрозуміти, від якої саме моделі зовнішньої дії Європейський Союз поступово відходить.

¹ Григорій Перепелиця, «Вплив російсько-української війни на майбутнє регіональної безпеки в Центральній Європі», *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент* 15 (2024): 12, <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.15.11-41>.

² Микола Сунгуровський, «Геополітичний аналіз балансу сил і змін у ньому на фоні російсько-українського конфлікту», https://razumkov.org.ua/upload/1400153819_file.pdf.

³ Борис Парахонський, Галина Яворська, «Дестабілізація Європи: гібридна війна РФ», *Стратегічна панорама* 1–2 (2021): 5, <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1-2.2021.01>.

⁴ Іван Шишкін, Анжеліка Баран, Олена Березовська-Чміль, «Нова безпекова програма Європи: виклики, пов'язані з російсько-українською війною», *Геополітика України: історія і сучасність* 1(32) (2024): 117, [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1\(32\).116-133](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1(32).116-133).

⁵ О. Крет, Р. Крет, І. Вівчар, «Вплив російсько-української війни на глобальну систему міжнародної безпеки: виклики та перспективи», *Актуальні проблеми політики* 74 (2024): 158, <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.20>.

⁶ Музиченко І. А., Филипенко А. О., «Російсько-українська війна і зміна стратегічних підходів НАТО у сфері морської діяльності», *Морська безпека та оборона* 2(4) (2024): 51, <https://doi.org/10.32782/msd/2024.2/06>.

⁷ Біляк А. С., Рослонь Д. Т., «Роль та місце НАТО в системі європейської безпеки», *Регіональні студії* 39 (2024): 79, <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.39.12>.

⁸ Андрій Страшкевич, «М'яка сила у політиці країн ЄС», <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2025/paper/viewFile/22411/18528>.

Третій напрям пов'язаний із дослідженням заморожених конфліктів. І. Зельманович доводить, що невизначеність позиції Заходу та США у врегулюванні пострадянських конфліктів створювала сприятливі умови для Росії, дозволяючи їй використовувати ці протистояння у власних інтересах і зміцнювати вплив на регіональному та глобальному рівнях⁹. Також він характеризує заморожені конфлікти як інструмент геополітичного протистояння¹⁰. А. Штельмашенко наголошує, що Росія прагне зберегти контроль над пострадянським простором через використання сили й конфліктності¹¹.

Слід також виділити праці, що дають змогу побачити глобальний контекст європейських безпекових змін. В. Антонюк та І. Миценко розглядають війну в Україні як глобальний цивілізаційний конфлікт¹². Н. Александрова та Т. Давиденко аналізують її як потужний дестабілізаційний чинник для міжнародних фінансово-економічних відносин¹³. О. Рогова розкриває вплив війни на економічний, політичний і правовий виміри та процеси глобалізації¹⁴.

Попри значний науковий доробок, подальшого опрацювання потребує питання про те, як зміна ролі НАТО і ЄС, перегляд значення заморожених конфліктів, руйнування попереднього регіонального балансу сил, зміна статусу Росії та зростання ролі України сукупно спричинили безпекову трансформацію геополітичного простору Європи після 2020 року.

Метою статті є визначення змісту та основних напрямів безпекової трансформації геополітичного простору Європи після 2020 року. Для досягнення цієї мети поставлено такі **завдання**: уточнити зміст поняття геополітичного простору Європи; розмежувати поняття європейської системи безпеки та євроатлантичної архітектури безпеки; обґрунтувати вибір хронологічної межі «після 2020 року»; встановити, які саме елементи простору Європи трансформувалися під впливом російсько-української війни; з'ясувати, як змінилася роль НАТО, Європейського Союзу, України, Росії та заморожених конфліктів у новій конфігурації європейської безпеки.

Виклад основного матеріалу. До 2020 року геополітичний простір Європи в його безпековому вимірі функціонував на засадах кількох базових припущень. По-перше, масштабна міждержавна війна на Європейському континенті вважалася малоюмовірною. По-друге, східно-європейський регіон значною мірою сприймали як простір обмеженої нестабільності, здатний залишатися периферійним щодо основного простору безпекової відповідальності провідних європейських держав і євроатлантичних інституцій. По-третє, допускалося, що не врегульовані конфлікти можуть тривалий час існувати у стані «заморожування» без перетворення на фактор загальноєвропейської дестабілізації. По-четверте, зберігалось припущення, що економічна взаємозалежність, дипломатичні формати й обмежене стримування є достатніми для утримання ризиків у контрольованих межах. Саме ця модель після 2020 року почала стрімко втрачати ефективність. 2020 рік є обґрунтованою нижньою межею такого зламу, оскільки саме на цей момент остаточно з'ясувалося, що наслідки російської агресії проти України, розпочатої у 2014 році, не були локалізовані, заморожені конфлікти не втратили дестабілізаційного потенціалу, механізми стримування не усунули вразливості східного флангу, а попередня модель європейської безпеки більше не забезпечувала відновлення стійкої рівноваги. Отже, саме з 2020 року йдеться вже не про накопичення окремих кризових проявів, а про перехід до фази системного вичерпання

⁹ Іван Зельманович, «Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності» (дис. канд. політ. наук, Івано-Франківськ, 2019), 3.

¹⁰ Іван Зельманович, «“Заморожені” конфлікти як інструмент геополітичного протистояння», *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія* 17 (2016): 130.

¹¹ Штельмашенко А. Д., «Актуальні питання розв'язання регіональних конфліктів на пострадянському просторі», *Актуальні проблеми філософії та соціології* 42 (2023): 173–7, <https://doi.org/10.32782/apfs.v042.2023.29>.

¹² Антонюк В. П., Миценко І. М., «Війна в Україні як глобальний цивілізаційний конфлікт: причини та наслідки для економіки та людського розвитку», *Економіка і організація управління* 3(47) (2022): 15, <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.3.1>.

¹³ Наталія Александрова, Тетяна Давиденко, «Вплив російсько-української війни на міжнародні фінансово-економічні відносини», *Сталый розвиток економіки* 1(48) (2024): 11, <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-2>.

¹⁴ Олена Рогова, «Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни», *Публічне право* 3(47) (2022): 101, <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-14>.

попереднього безпекового порядку, оскільки побудована на дипломатичному стримуванні, санкційному тиску, обмеженій безпековій реакції та припущенні про локалізований характер східно-європейських конфліктів модель не усувала джерело загрози, не відновлювала порушений баланс і не запобігала переходу регіональної нестабільності в загальноєвропейську безпекову кризу.

Г. Перепелиця зазначає, що війна між Росією та Україною стала проявом системних змін у світовому порядку, а зіткнення з конфліктом за участю ядерної держави зумовило обережну позицію більшості країн, які уникають чітких політичних оцінок¹⁵. У європейському вимірі це означає, що трансформуються не окремі безпекові рішення, а розташування зон ризику, характер союзницької поведінки, пріоритети стратегічного планування та оцінювання вразливих регіонів у межах самого європейського простору сили. Відповідно, геополітичний простір Європи починає визначатися вже не логікою відкладеного реагування, а логікою системної перебудови.

Б. Парахонський і Г. Яворська наголошують, що військова агресія Росії проти України, втручання в близькосхідні конфлікти та вплив на внутрішню політику держав ЄС поглибили кризу європейської безпеки¹⁶. Це дає змогу чітко окреслити, що саме трансформується в просторі Європи. Змінюється не лише інтенсивність загроз. Змінюється сам характер безпекового середовища: воно перестає бути системою, де зовнішні та внутрішні ризики відносно відмежовані один від одного. Російський вплив починає діяти як комплексний дестабілізаційний чинник, який одночасно зачіпає військову, політичну, інформаційну, енергетичну та інституційну сфери. Саме тому переосмислення геополітичного простору Європи означає переосмислення джерел загрози, форм її реалізації та меж її поширення.

І. Шишкін, А. Баран та О. Березовська-Чміль показують, що активізація безпекової та оборонної політики ЄС почалася після окупації Криму у 2014 році та була закріплена Глобальною стратегією ЄС 2016 року, спрямованою на запобігання конфліктам і зміцнення оборонного потенціалу¹⁷. Цей висновок додатково підтверджує, що 2020 рік не відривається від попередніх подій, але саме він позначає момент, коли запуснені після 2014 року процеси перестали бути реакцією на окрему кризу й набули ознак довготривалої перебудови всього безпекового середовища Європи. Якщо 2014 рік започаткував кризу, а 2016 рік закріпив інституційне усвідомлення нових ризиків, то 2020 рік виявив, що стара модель уже не відновлюється. 2022 рік став уже не початком цього процесу, а моментом його відкритого воєнно-політичного зламу, зумовленого повномасштабним нападом Росії на Україну.

О. Крет, Р. Крет та І. Вівчар вказують на те, що повномасштабне вторгнення Росії стало поштовхом до глибокої трансформації системи міжнародної безпеки, поставило під сумнів ефективність колективної оборони, стійкість світового порядку та здатність міжнародних організацій реагувати на кризи¹⁸. Для європейського простору це означає втрату ще однієї ключової характеристики попередньої моделі — передбачуваності. Якщо раніше можна було сподіватися, що загрози можна локалізувати завдяки інституційній інерції, дипломатичним форматам та політиці обмеженого реагування, то після 2022 року стало очевидно, що ці засоби не гарантують ні запобігання агресії, ні її швидкого стримування. Саме в цьому сенсі складається нова система європейської безпеки — система, яка ґрунтується на посиленні реальних інструментів колективного реагування, санкційного тиску, оборонної мобілізації та інституційної координації. У цьому контексті нова система європейської безпеки охоплює оновлену сукупність механізмів стримування, санкційного тиску, оборонного планування, ресурсного забезпечення та політичної координації, тоді як євроатлантична архітектура безпеки є інституційною формою організації цієї системи через взаємодію НАТО, Європейського Союзу, партнерських форматів і двосторонніх безпекових механізмів.

¹⁵ Перепелиця, «Вплив Російсько-української війни на майбутнє регіональної безпеки в центральній-східній Європі», 12.

¹⁶ Парахонський, Яворська, «Дестабілізація Європи: гібридна війна РФ», 5.

¹⁷ Шишкін, Баран, Березовська-Чміль, «Нова безпекова програма Європи: виклики, пов'язані з російсько-українською війною», 117.

¹⁸ Крет, Крет, Вівчар, «Вплив російсько-української війни на глобальну систему міжнародної безпеки: виклики та перспективи», 158.

Переосмислення геополітичного простору Європи безпосередньо пов'язане зі зміною ролі Східної Європи. До 2022 року цей регіон значною мірою сприймали як буферну зону між Заходом і Росією. Його конфліктність визнавали, але переважно тлумачили як периферійну щодо основного простору європейської стабільності. Після широкомасштабного вторгнення стало зрозуміло, що східноєвропейський простір не є периферією в безпековому сенсі. Саме він визначає міцність або вразливість континенту загалом. М. Сунгуровський наголошує, що війна між Росією та Україною стала маркером глибоких змін у світовому порядку, виявила дисбаланс сил і змусила країни шукати нові орієнтири та переосмислювати роль у міжнародних об'єднаннях¹⁹. Для Європи це означає, що держави Центрально-Східної Європи, Балтійського та Чорноморського регіонів більше не можна розглядати як допоміжні простори безпеки. Вони перетворилися на простір, у межах якого безпосередньо вирішується питання континентального балансу сил.

Саме в цьому контексті слід оцінювати й значення Молдови та придністровського питання. Молдова не є тут окремим предметом аналізу. Її згадка зумовлена не самостійною цінністю пострадянського сюжету, а необхідністю показати, як із переосмисленням геополітичного простору Європи змінюється безпекове значення територій, які раніше сприймали як периферійні. Її значення полягає в тому, що придністровський фактор наочно показує зміну самого масштабу оцінювання неврегульованих конфліктів: те, що раніше трактували як вузькорегіональну проблему, після зміни статусу Східної Європи розглядають як потенційний канал зовнішнього впливу на безпеку всього континенту. Саме тому Молдова і Придністров'я постають у цьому викладі не як зміщення до пострадянського простору, а як конкретний приклад того, як у геополітичному просторі Європи змінюється значення окремих територій.

У цьому самому руслі потрібно переоцінити природу заморожених конфліктів. І. Зельманович зазначає, що невизначеність позиції Заходу та США у врегулюванні пострадянських конфліктів створювала сприятливі умови для Росії, дозволяючи їй використовувати ці протистояння у власних інтересах і зміцнювати вплив на регіональному та глобальному рівнях²⁰. Це означає, що заморожені конфлікти не були нейтральними зонами застиглої нестабільності. Вони виконували функцію інструментів просторового контролю. Через них Росія утримувала політичний вплив, блокувала повноцінну інтеграцію окремих держав до європейських та євроатлантичних структур, створювала довготривалі вразливості на східній периферії Європи й підтримувала режим керованої конфліктності.

Також І. Зельманович наголошує, що головне джерело напруженості у відносинах між державами пострадянського простору полягає у виборі шляху інтеграції до глобальної системи — як самостійних суб'єктів або через євразійську модель під впливом Москви, а тактику переведення конфліктів у стан заморожування використовують як інструмент широкомасштабної дестабілізації²¹. Саме тому після 2020 року переосмислення геополітичного простору Європи обов'язково означає відмову від сприйняття заморожених конфліктів як другорядного додатка до великої політики. Після 2022 року стало очевидно, що неврегульовані території можуть бути базою для воєнних операцій, інформаційного тиску, політичного шантажу та руйнування безпекових і комунікаційних зв'язків. Отже, їх потрібно розглядати як елементи загальноєвропейської системи ризиків.

Б. Парахонський і Г. Яворська наголошують, що у сприйнятті російської агресії визначальним є термін «війна», а не «конфлікт», адже мир можливий лише через перемогу, тоді як надмірне застосування конфліктологічних механізмів може переводити бойові дії у стан затяжних заморожених конфліктів²². Звідси випливає, що логіка «стриманої стабільності», яка тривалий час визначала підхід до периферійних конфліктів, виявилася непридатною для нових умов. Якщо війну тлумачити як конфлікт, який можна нескінченно адмініструвати без усунення його причин, то геополітичний простір Європи не стабілізується, а накопичує нові вузли вразливості. Саме тому переосмислення простору Європи неминуче поєднується з переосмисленням політики щодо

¹⁹ Сунгуровський, «Геополітичний аналіз балансу сил і змін у ньому на фоні російсько-українського конфлікту».

²⁰ Зельманович, «Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності», 3.

²¹ Зельманович, «“Заморожені” конфлікти як інструмент геополітичного протистояння», 130.

²² Борис Парахонський, Галина Яворська, *Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл* (Київ: НІСД, 2019), 19, https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Monografiya_Ontologiya_print.pdf.

неврегульованих територій: ідеться вже не про їх консервацію, а про усвідомлення їхнього прямого впливу на безпеку континенту.

І. Зельманович прямо вказує, що «заморожені конфлікти» залишаються дестабілізаційним чинником, який впливає на регіональну й глобальну архітектуру безпеки²³. Це означає, що після 2020 року, а особливо після 2022 року, такі конфлікти вже не можна оцінювати поза питанням про їхній вплив на маршрути безпеки, оборонну стійкість і простір маневру східного флангу, політичну автономію сусідніх держав і здатність Європи стримувати зовнішню експансію. Саме тому конфлікти в Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії, на Донбасі чи в Нагірному Карабаху аналізують не як самостійний предмет, а як показник того, як змінюється безпекова географія Європи.

Ще одним ключовим елементом безпекової трансформації геополітичного простору Європи стала зміна статусу Росії. А. Штельмашенко обґрунтовує, що після початку повномасштабної війни Росія остаточно втратила довіру як «третейський суддя», а її політика спрямована на збереження статусу «наддержави» через застосування сили попри ізоляцію, економічні труднощі та санкційний тиск²⁴. Це означає, що Росію більше не можна розглядати як відносно нейтральний елемент у системі врегулювання конфліктів на східноєвропейському просторі. Її роль змінюється принципово: з держави, яка претендувала на статус посередника і гаранта окремих переговорних форматів, вона перетворюється на джерело системної загрози для європейської безпеки. Саме тому втрата Росією легітимності як посередника є не другорядною дипломатичною обставиною, а складовою частиною зміни всієї конфігурації впливу в Європі. У цьому ж напрямі працює й публічно зафіксована формула, що Росія є не посередником, а учасником конфлікту²⁵.

Паралельно з цим було поставлено під сумнів і роль Росії в глобальних інституціях. Зростання уваги до проблеми зменшення її впливу у світових механізмах безпеки підтверджується, зокрема, позиціями щодо незаконності її перебування в Раді Безпеки ООН та зловживання цим статусом²⁶. Це має значення тому, що безпекова трансформація геополітичного простору Європи відбувається не лише на рівні фронтних або регіональних змін, а й на рівні переоцінювання того, хто саме може бути джерелом легітимного міжнародного впливу у сфері безпеки.

Після 2020 року глибоко змінюється і роль НАТО. До повномасштабного вторгнення стратегія Альянсу значною мірою спиралася на концепцію обмеженого реагування, тобто на те, що символічної військової присутності, мобільних сил і загальної декларативної готовності буде достатньо для запобігання великій війні. Після 2022 року ця модель не є переконливою. І. Музиченко та А. Филипенко вважають, що російсько-українська війна зумовила зміну стратегічних підходів НАТО у сфері морської діяльності²⁷. Це свідчить про те, що трансформація не обмежилася сухопутним виміром і поширилася на Чорноморський напрям, який став одним із ключових у новій безпековій конфігурації Європи. Морський компонент після 2022 року перестав бути другорядним: він став частиною логіки контролю над комунікаціями, логістикою, енергетичними маршрутами та стратегічною глибиною південно-східного флангу.

А. Біляк і Д. Рослонь наголошують, що розширення військової присутності НАТО на східному фланзі є ключовим елементом політики стримування, а багатонаціональні контингенти, розгорнуті в Болгарії, Латвії, Литві, Польщі та Румунії, демонструють готовність Альянсу гарантувати колективну безпеку і територіальну цілісність держав-членів²⁸. У такому разі безпекова трансформація геополітичного простору Європи означає цілком конкретну зміну: Східна Європа перестає бути буфером між центрами сили і стає простором передового стримування. Це не образне

²³ Зельманович, «“Заморожені” конфлікти як інструмент геополітичного протистояння», 130.

²⁴ Штельмашенко, «Актуальні питання розв'язання регіональних конфліктів на пострадянському просторі».

²⁵ «Росія не посередник, а учасник конфлікту», *Голос України*, 15 червня 2021, <https://www.golos.com.ua/article/347363>.

²⁶ «Членство РФ в ООН незаконне: експерти обговорили варіанти міжнародної ізоляції Росії», Міжнародний центр перспективних досліджень, 2 березня 2023, <https://www.icps.com.ua/chlenstvo-rf-v-oon-nezakonne-eksperty-obhovoryly-varianty-mizhnarodnoyi-izolyatsiyi-rosiyi/>

²⁷ Музиченко, Филипенко, «Російсько-українська війна і зміна стратегічних підходів НАТО у сфері морської діяльності», 51.

²⁸ Біляк, Рослонь, «Роль та місце НАТО в системі європейської безпеки», 79.

формулювання, а зміна функціонального статусу регіону. Простір, який раніше сприймали як периферію, тепер є місцем постійної військової присутності, оперативного планування та підвищеної союзницької відповідальності.

Декларація Мадридського саміту 2022 року²⁹ та Комюніке Вільнюського саміту 2023 року³⁰ інституційно закріпили цю трансформацію. Вони зафіксували визнання Росії як безпосередньої загрози євроатлантичній безпеці, перехід до нових оборонних планів і закріплення довгострокової логіки східного стримування. Нова європейська система безпеки набуває тут чіткого змісту: це система, у якій військова присутність, оперативне планування, координація ресурсів і стратегічна готовність стають не разовою реакцією на окрему кризу, а сталими елементами континентального порядку. Саме в цьому полягає структурне оновлення євроатлантичної архітектури безпеки.

Трансформація безпекового простору Європи виявилася і в новій ролі Європейського Союзу. А. Страшкевич, досліджуючи м'яку силу в політиці країн ЄС³¹, фактично фіксує ту модель зовнішньої дії, яка тривалий час визначала характер європейського впливу. Йшлося про пріоритет дипломатії, економічних інструментів, нормативного тиску та гуманітарного впливу. Після 2022 року стало очевидно, що цього недостатньо. Європейський Союз був змушений перейти від моделі переважно нормативної присутності до моделі ресурсно й інституційно забезпеченого безпекового впливу.

Саме тому особливого значення набули створення Європейського фонду миру³², представлення першої Європейської оборонно-промислової стратегії³³, формування механізму Ukraine Facility³⁴, а також посилення санкційної політики ЄС³⁵. Ці рішення демонструють, що Європейський Союз починає діяти не лише як простір норм і ринку, але і як суб'єкт, який формує матеріальну основу безпеки: забезпечує фінансування, координацію виробництва, довгострокову макрофінансову стабілізацію, військову підтримку й ресурсну стійкість України. Отже, геополітичний простір Європи змінюється ще й тому, що безпекова відповідальність ЄС виходить за межі суто економічного чи політичного впливу.

Окремої уваги потребує глобальний вимір цих процесів. В. Антонюк та І. Миценко вважають, що російсько-українське протистояння переросло в цивілізаційний конфлікт, який загрожує демократичним цінностям і міжнародній стабільності³⁶. Н. Александрова та Т. Давиденко доводять, що війна стала потужним дестабілізаційним чинником для міжнародних фінансово-економічних відносин, зумовивши зростання цін на енергоносії та погіршення глобальних прогнозів розвитку³⁷. О. Рогова наголошує, що війна поставила під сумнів саму ідею глобалізації, оскільки ізоляція Росії від світових ринків охопила економічний, політичний і правовий виміри³⁸. Це свідчить про те, що безпекова трансформація геополітичного простору Європи

²⁹ Декларація Мадридського саміту. Прийнята главами держав і урядів НАТО учасників засідання Північноатлантичної ради в Мадриді 29 червня 2022 року, 29 червня 2022, https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_196951.htm.

³⁰ Комюніке Вільнюського саміту. Видане главами держав і урядів країн-членів НАТО, які взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради у Вільнюсі 11 липня 2023 року, 11 липня 2023, https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_217320.htm.

³¹ Страшкевич, «М'яка сила у політиці країн ЄС».

³² Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a European Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528, March 22, 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D0509>.

³³ First-ever European defence industrial strategy to enhance Europe's readiness and security, March 5, 2024, https://commission.europa.eu/news-and-media/news/first-ever-european-defence-industrial-strategy-enhance-europes-readiness-and-security-2024-03-05_en?

³⁴ The Ukraine Facility, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-facility/>

³⁵ Council of the EU, 19th package of sanctions against Russia: EU targets Russian energy, third-country banks and crypto providers, October 23, 2025, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/19th-package-of-sanctions-against-russia-eu-targets-russian-energy-third-country-banks-and-crypto-providers/>

³⁶ Антонюк, Миценко, «Війна в Україні як глобальний цивілізаційний конфлікт: причини та наслідки для економіки та людського розвитку», 15.

³⁷ Александрова, Давиденко, «Вплив російсько-української війни на міжнародні фінансово-економічні відносини», 11.

³⁸ Рогова, «Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни», 101.

не зводиться лише до внутрішньоконтинентальних змін. Європейський простір після 2020 року формується також під впливом глобальних енергетичних, фінансових, санкційних і логістичних наслідків війни.

О. Крет, Р. Крет та І. Вівчар зазначають, що війна в Україні оголила слабкість багатосторонньої системи безпеки, а дискусії про обмеження права вето в Раді Безпеки ООН і низьку результативність ОБСЄ стали частиною ширшої дискусії про реформування глобальної архітектури безпеки³⁹. У європейському контексті це означає, що стабільність континенту дедалі менше пов'язують з абстрактною вірою в універсальні механізми загального реагування і дедалі більше — з ефективністю тих структур, які реально здатні забезпечувати стримування, санкційний тиск, оборонну координацію та довгострокову підтримку. Саме тому в новій конфігурації особливо зростає роль НАТО, ЄС, двосторонніх безпекових угод, механізмів фінансування та оборонно-промислової співпраці.

У 2024–2025 роках ця тенденція набула ще виразнішого інституційного оформлення. Рішення НАТО підвищити оборонні витрати до 5 % ВВП⁴⁰, посилення санкційної політики ЄС⁴¹, нові обмеження США щодо російського енергетичного й фінансового секторів⁴², розширення безпекової співпраці США з Україною⁴³, а також Угода про співробітництво у сфері безпеки між Великою Британією та Україною⁴⁴ свідчать про те, що трансформація європейського простору безпеки не обмежилася первинною реакцією на вторгнення. Вона перейшла у стадію довгострокового інституційного закріплення. Це означає, що нова система безпеки Європи формується не тільки через політичні декларації, а й через сталі фінансові, військові, санкційні та координаційні механізми.

У цій новій конфігурації Україна посідає принципово інше місце, ніж до 2022 року. Її більше не сприймають як периферійний об'єкт зовнішньої політики або як державу, криза навколо якої має вузькорегіональний характер. Україна стала одним із ключових елементів нової європейської безпекової структури, оскільки саме через її стійкість визначається міцність східного флангу Європи, ефективність санкційної координації, життєздатність політики стримування та здатність Заходу захищати власний безпековий простір. Саме тому російсько-українська війна переосмислюється не як локальна подія, а як подія, що змінила уявлення про саму природу європейського простору, його межі, вразливості та способи самозахисту.

Отже, безпекова трансформація геополітичного простору Європи після 2020 року полягає не в абстрактних міркуваннях про «нову епоху», а в цілком конкретних зрушеннях. По-перше, змінено уявлення про Східну Європу: вона перестала бути буферною периферією і стала ядром східного стримування. По-друге, змінено розуміння заморожених конфліктів: їх більше не сприймають як локальні та відокремлені від загальноєвропейської безпеки. По-третє, трансформовано інституційну структуру безпеки: НАТО посилило постійну військову присутність і стратегічне планування, а ЄС перейшов від переважно м'якої сили до інструментально забезпеченої безпекової ролі. По-четверте, змінено статус Росії: вона втратила легітимність як можливий посередник, дедалі чіткіше її розглядають як джерело системної загрози. По-п'яте, змінено роль України: вона стала центральним елементом нової європейської безпекової конфігурації.

³⁹ Крет, Крет, Вівчар, «Вплив російсько-української війни на глобальну систему міжнародної безпеки: виклики та перспективи», 158.

⁴⁰ NATO concludes historic Summit in The Hague, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236516.htm?

⁴¹ Council of the EU, *19th package of sanctions against Russia: EU targets Russian energy, third-country banks and crypto providers*, October 23, 2025, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/19th-package-of-sanctions-against-russia-eu-targets-russian-energy-third-country-banks-and-crypto-providers/?>

⁴² Treasury Sanctions Major Russian Oil Companies, Calls on Moscow to Immediately Agree to Ceasefire, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sb0290?>

⁴³ U.S. Security Cooperation with Ukraine, March 12, 2025, <https://www.state.gov/bureau-of-political-military-affairs/releases/2025/01/u-s-security-cooperation-with-ukraine?>

⁴⁴ *UK-Ukraine Agreement on Security Co-operation*, Policy paper, January 12, 2024, <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ukraine-agreement-on-security-co-operation?>

Висновки

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що після 2020 року геополітичний простір Європи зазнав системної безпекової трансформації, яка змінила не окремі елементи континентального порядку, а сам спосіб просторової організації безпеки в Європі. У сучасних умовах геополітичний простір Європи доцільно розуміти як систему просторово організованих політичних, військово-стратегічних, інституційних, енергетичних і комунікаційних зв'язків, які визначають реальний баланс сил, межі безпекової відповідальності, зони ризику та механізми стримування.

Обґрунтовано, що хронологічна межа «після 2020 року» є виправданою, оскільки саме з цього часу остаточно виявилася нездатність попередньої моделі європейської безпеки відновити стійку рівновагу після агресії 2014 року, нейтралізувати вразливість східного флангу та локалізувати дестабілізаційний потенціал неврегульованих конфліктів. Якщо 2020 рік позначив перехід до фази системного вичерпання попереднього безпекового порядку, то 2022 рік став моментом його відкритого воєнно-політичного зламу.

У процесі дослідження встановлено критерії, за якими простежується ця трансформація, а саме: зміна безпекового статусу Східної Європи; перехід від буферної логіки до логіки передового стримування; переоцінювання заморожених конфліктів як елементів загальноєвропейської системи ризиків; інституційне посилення НАТО та Європейського Союзу; втрата Росією статусу посередника та її остаточне сприйняття як джерела системної загрози; закріплення України як одного з ключових елементів нової безпекової конфігурації Європи. Саме сукупність цих критеріїв дає змогу фіксувати не фрагментарні зміни, а цілісне переформатування континентального простору безпеки.

Доведено, що заморожені конфлікти нині не варто розглядати як периферійні локальні явища, оскільки вони виконують функцію інструментів просторового контролю, блокування інтеграційного вибору сусідніх держав і довготривалої дестабілізації східного флангу Європи. Їхнє значення виходить за межі регіональної проблематики й набуває загальноєвропейського безпекового виміру.

З'ясовано, що нова система безпеки Європи формується як система поєднання військового стримування, інституційної координації, санкційного тиску, оборонно-промислової взаємодії та довгострокової ресурсної підтримки, тоді як євроатлантична архітектура безпеки є інституційною формою організації цих механізмів. Це дає підстави розмежовувати зміст безпекової трансформації та інституційний спосіб її оформлення.

Отже, підсумком проведеного дослідження є висновок про те, що після 2020 року в Європі відбувся перехід від моделі відкладеного реагування, буферності та контрольованої конфліктності до моделі передового стримування, інституційної концентрації ресурсів і колективної відповідальності за безпеку континенту. Саме в цьому полягає змістова ядро трансформації геополітичного простору Європи та її визначальне значення для подальшого осмислення сучасного європейського безпекового порядку.

Список використаних джерел

- Александрова, Наталія, Тетяна Давиденко. «Вплив російсько-української війни на міжнародні фінансово-економічні відносини». *Сталий розвиток економіки* 1(48) (2024): 10–16. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-2>.
- Антонюк, В. П., Миценко І. М. «Війна в Україні як глобальний цивілізаційний конфлікт: причини та наслідки для економіки та людського розвитку». *Економіка і організація управління* 3(47) (2022): 4–17. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.3.1>.
- Біляк, А. С., Рослонь Д. Т. «Роль та місце НАТО в системі європейської безпеки». *Регіональні студії* 39 (2024): 77–83. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.39.12>.
- Голос України. «Росія не посередник, а учасник конфлікту». *Голос України*, 15 червня 2021. <https://www.golos.com.ua/article/347363>
- Декларація Мадридського саміту. Прийнята главами держав і урядів НАТО учасників засідання Північноатлантичної ради в Мадриді 29 червня 2022 року. https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_196951.htm.

- Зельманович, Іван. «“Заморожені” конфлікти як інструмент геополітичного протистояння». *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія* 17 (2016): 129–36.
- Зельманович, Іван. «Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності». Дис. канд. політ. наук, Івано-Франківськ, 2019.
- Комюніке Вільнюського саміту. Видане главами держав і урядів країн-членів НАТО, які взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради у Вільнюсі 11 липня 2023 року. https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_217320.htm.
- Крет, О., Р. Крет, І. Вівчар. «Вплив російсько-української війни на глобальну систему міжнародної безпеки: виклики та перспективи». *Актуальні проблеми політики* 74 (2024): 158–68. <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.20>.
- Міжнародний центр перспективних досліджень. Членство РФ в ООН незаконне: експерти обговорили варіанти міжнародної ізоляції Росії. Міжнародний центр перспективних досліджень, 2 березня 2023. <https://www.icps.com.ua/chlenstvo-rf-v-oon-nezakonne-eksperty-obhovoryly-varianty-mizhnarodnoyi-izolyatsiyi-rosiyi/>
- Музиченко, І. А., Филипенко А. О. «Російсько-українська війна і зміна стратегічних підходів НАТО у сфері морської діяльності». *Морська безпека та оборона* 2(4) (2024): 47–56. <https://doi.org/10.32782/msd/2024.2/06>.
- Парахонський, Борис, Галина Яворська. *Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл*. Київ: НІСД, 2019. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Monografiya_Ontologiya_print.pdf.
- Парахонський, Борис, Галина Яворська. «Дестабілізація Європи: гібридна війна РФ». *Стратегічна панорама* 1–2 (2021): 5–29. <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1-2.2021.01>.
- Перепелиця, Григорій. «Вплив російсько-української війни на майбутнє регіональної безпеки в Центрально-Східній Європі». *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент* 15 (2024): 11–41. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.15.11-41>.
- Рогова, Олена. «Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни». *Публічне право* 3(47) (2022): 101–109. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-14>.
- Страшкевич, Андрій. «М’яка сила у політиці країн ЄС». <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2025/paper/viewFile/22411/18528>.
- Сунгуровський, Микола. «Геополітичний аналіз балансу сил і змін у ньому на фоні російсько-українського конфлікту». https://razumkov.org.ua/upload/1400153819_file.pdf.
- Шишкін, Іван, Анжеліка Баран, Олена Березовська-Чміль. «Нова безпекова програма Європи: виклики, пов’язані з російсько-українською війною». *Геополітика України: історія і сучасність* 1(32) (2024): 116–33. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1\(32\).116-133](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1(32).116-133).
- Штельмашенко, А. Д. «Актуальні питання розв’язання регіональних конфліктів на пострадянському просторі». *Актуальні проблеми філософії та соціології* 42 (2023): 173–7. <https://doi.org/10.32782/apfs.v042.2023.29>.
- Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a European Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528. March 22, 2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D0509>
- Council of the EU. *19th package of sanctions against Russia: EU targets Russian energy, third-country banks and crypto providers*. October 23, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/19th-package-of-sanctions-against-russia-eu-targets-russian-energy-third-country-banks-and-crypto-providers/>
- European Commission. *First-ever European defence industrial strategy to enhance Europe’s readiness and security*. March 5, 2024. https://commission.europa.eu/news-and-media/news/first-ever-european-defence-industrial-strategy-enhance-europes-readiness-and-security-2024-03-05_en?
- NATO. NATO concludes historic Summit in The Hague. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236516.htm?
- The Ukraine Facility*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-facility/>
- Treasury Sanctions Major Russian Oil Companies, Calls on Moscow to Immediately Agree to Ceasefire. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sb0290?>
- U.S. Security Cooperation with Ukraine. March 12, 2025. <https://www.state.gov/bureau-of-political-military-affairs/releases/2025/01/u-s-security-cooperation-with-ukraine?>
- UK-Ukraine Agreement on Security Co-operation. Policy paper. January 12, 2024. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ukraine-agreement-on-security-co-operation?>

Bibliography

- Aleksandrova, Nataliya, and Tetiana Davydenko. "The Impact of Russia-Ukraine War on the International Economic and Financial Relations." *Sustainable Development of Economy* 1(48) (2024): 10–16. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-2> [in Ukrainian].
- Antoniuk, V., and Mytsenko I. "The War in Ukraine as a Global Civilization Conflict: Causes and Consequences for the Economy and Human Development." *Economics and Management* 3(47) (2022): 4–17. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.3.1> [in Ukrainian].
- Biliak, A., and Roslon D. "NATO's Role and Place in the European Security System." *Regional Studies* 39 (2024): 77–83. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.39.12> [in Ukrainian].
- Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a European Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528. March 22, 2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D0509>
- Council of the EU. *19th package of sanctions against Russia: EU targets Russian energy, third-country banks and crypto providers*. October 23, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/19th-package-of-sanctions-against-russia-eu-targets-russian-energy-third-country-banks-and-crypto-providers/>
- European Commission. *First-ever European defence industrial strategy to enhance Europe's readiness and security*. March 5, 2024. https://commission.europa.eu/news-and-media/news/first-ever-european-defence-industrial-strategy-enhance-europes-readiness-and-security-2024-03-05_en?
- Holos Ukrainy [Voice of Ukraine]. "Rosii ne poserednyk, a uchashnyk konfliktu" ["Russia is not a mediator but a party to the conflict"]. *Holos Ukrainy [Voice of Ukraine]*, June 15, 2021. <https://www.golos.com.ua/article/347363> [in Ukrainian].
- International Centre for Policy Studies. "Russia's UN membership is illegal: experts discuss options for Russia's international isolation." March 2, 2023. <https://www.icps.com.ua/chlenstvo-rf-v-oon-nezakonne-eksperty-obhovoryly-varianty-mizhnarodnoyi-izolyatsiyi-rosiyi/>
- Kret, O., Kret R., and Vivchar I. "The Impact of the Russian-Ukrainian War on the Global System of International Security: Challenges and Prospects." *Actual Problems of Politics* 74 (2024): 158–68. <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.20> [in Ukrainian].
- Madrid Summit Declaration. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022. https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_196951.htm.
- Musychenko, I., and Fylypenko A. "Russian-Ukrainian War and Changes of NATO's Strategic Approaches to Maritime Activiti." *Maritime Security and Defense* 2(4) (2024): 47–56. <https://doi.org/10.32782/msd/2024.2/06> [in Ukrainian].
- NATO. NATO concludes historic Summit in The Hague. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236516.htm?
- Parakhonsky, Borys, and Halyna Yavorska. "Destabilizing Europe: Russia's Hybrid Warfare." *Strategic Panorama* 1–2 (2021): 5–29. <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1-2.2021.01> [in Ukrainian].
- Parakhonsky, Borys, and Halyna Yavorska. *Ontolohiia viiny i myru: bezpeka, stratehiia, smysl [The Ontology of War and Peace: Security, Strategy, Meaning]*. Kyiv: NISD, 2019. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Monografiya_Ontologiya_print.pdf [in Ukrainian].
- Perepelytsia, Hryhoriy. "The Impact of the Russian-Ukrainian War on the Future of Regional Security in Central and Eastern Europe." *Mediaforum: Analytics, Forecasts, Information Management* 15 (2024): 11–41. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.15.11-41> [in Ukrainian].
- Rohova, Olena. "Globalization and the Legal System of Ukraine Changes in the Conditions of War." *Public Law* 3(47) (2022): 101–109. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-14> [in Ukrainian].
- Shtelmashenko, A. "Current Issues of Regional Conflicts Resolution in the Post-Soviet Area." *Current Problems of Philosophy and Sociology* 42 (2023): 173–7, <https://doi.org/10.32782/apfs.v042.2023.29> [in Ukrainian].
- Shyshkin, Ivan, Anzhelika Baran, and Olena Berezovska-Chmil. "Nova bezpekova prohrama Yevropy: vyklyky, poviazani z rosiisko-ukrainskoiu viinoiu" ["Europe's New Security Agenda: Challenges Related to the Russian-Ukrainian War"]. *Geopolitics of Ukraine: History and Modern Times* 1(32) (2024): 116–33. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1\(32\).116-133](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1(32).116-133) [in Ukrainian].
- Strashkevych, Andrii. "Miaka syla u politytsi krain YeS" ["Soft Power in the Politics of EU Countries"]. <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2025/paper/viewFile/22411/18528> [in Ukrainian].

- Sunhurovskiy, Mykola. “Heopolitychnyi analiz balansu syl i zmin u nomu na foni rosiisko-ukrainskoho konfliktu” [“Geopolitical Analysis of the Balance of Power and Changes in It Against the Backdrop of the Russian-Ukrainian Conflict”]. https://razumkov.org.ua/upload/1400153819_file.pdf [in Ukrainian].
- The Ukraine Facility*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-facility/>
- Treasury Sanctions Major Russian Oil Companies, Calls on Moscow to Immediately Agree to Ceasefire. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sb0290?>
- U.S. Security Cooperation with Ukraine. March 12, 2025. <https://www.state.gov/bureau-of-political-military-affairs/releases/2025/01/u-s-security-cooperation-with-ukraine?>
- UK-Ukraine Agreement on Security Co-operation*. Policy paper. January 12, 2024. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ukraine-agreement-on-security-co-operation?>
- Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius 11 July 2023. https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_217320.htm
- Zelmanovych, Ivan. “‘Zamorozheni’ konflikty, yak instrument heopolitychnoho protystoiannia” [“Frozen’ Conflicts as a Tool of Geopolitical Confrontation”]. *Bulletin of Mariupol State University* 17 (2016): 129–36 [in Ukrainian].
- Zelmanovych, Ivan. “Politychni mekhanizmy vrehuliuвання zamorozhenykh konfliktiv suchasnosti” [“Political Mechanisms for Resolving Contemporary Frozen Conflicts”]. PhD diss. in Political Science, Ivano-Frankivsk, 2019 [in Ukrainian].

Ulyana Tkachenko

Candidate of Pedagogical Sciences,
Master’s student in the educational and scientific program
“Business Diplomacy and GR Politics”,
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-8117-3198>
Ulyana@epicentr.net.ua

SECURITY TRANSFORMATION OF EUROPE’S GEOPOLITICAL SPACE AFTER 2020

Abstract

This article examines the security transformation of Europe’s geopolitical space after 2020. It is argued that the geopolitical space of Europe should be understood not merely as a collection of states within a specific territory, but as a system of spatially organized political, military-strategic, institutional, energy, and communication ties, within which influence, security guarantees, zones of vulnerability, and deterrence mechanisms are distributed. It is demonstrated that after 2020, the European security space entered a phase of accelerated restructuring, and Russia’s full-scale invasion of Ukraine in 2022 marked the moment of an open breakdown of the previous model of continental stability. It has been established that the main manifestations of this transformation were: a change in the security status of Eastern Europe; a shift from the logic of buffering to the logic of forward deterrence; a reassessment of the role of NATO and the European Union as centers of security governance; Russia’s loss of its status as a relatively legitimate security mediator; a reassessment of “frozen” conflicts as factors of pan-European destabilization; and Ukraine’s transformation into one of the key elements of the new configuration of European security.

The author proposes an approach according to which the security transformation of Europe’s geopolitical space should be assessed not only in terms of the emergence of new threats, but also in terms of changes in the functional roles of individual regions, the status of key security actors, the nature

of institutional responses, and the spatial distribution of responsibility for deterrence. It is argued that after 2020, Eastern Europe ceased to be a peripheral buffer between centers of power and became a space of frontline deterrence, upon whose stability the resilience of the entire continental security system depends. It is demonstrated that “frozen” conflicts can no longer be viewed as local or isolated phenomena, as they serve as instruments of spatial control, blocking states’ integration choices and causing long-term destabilization of Europe’s eastern flank. Separately, it has been established that in the new security configuration, Ukraine is not merely an object of foreign policy but one of the defining elements of the European deterrence system, the resilience of which tests the effectiveness of NATO, the European Union, sanctions policy, defense-industrial coordination, and long-term support for the democratic security order. The practical significance of the study lies in the possibility of using its conclusions for further analysis of the new European security system, Ukraine’s role within it, and the prospects for developing the legal and institutional framework of long-term deterrence of Russian aggression.

Keywords: European geopolitical space, European security, Euro-Atlantic security architecture, NATO, European Union, Ukraine, Eastern Europe, frozen conflicts, the Russia-Ukraine war.

Подано / Submitted: 20.04.2026

Схвалено до публікації / Accepted: 16.05.2026

Оприлюднено / Published: 29.05.2026

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)